

Sp. zn.	6200/2018/VOP/MV	Vážený pan
Č. j.	KVOP-45782/2018	A.
Datum	22. října 2018	

Vážený pane A.,

odpovídám na Vaše elektronické podání ze dne 23. září 2018. Uvádíte, že Vaše matka se po rozvodu s Vaším otcem znovu vdala a přijala příjmení svého nového manžela. V roce 1996, když Vám bylo 8 let, požádala o změnu Vašeho příjmení na *B.* V roce 2016 se rozvedla. S otčímem Vás již nic nepojí, a tak jste požádal o změnu svého příjmení na příjmení svého otce, s nímž máte dobré vztahy. Byl jste však nemile překvapen, že se změnilo pouze aktuálně užívané příjmení *B.* na *A.*, avšak jako rodné příjmení máte zapsáno *B.*, i když jste se narodil jako *A.* Toto stanovisko Vám potvrdila jak Vaše rodná matrika – Městský úřad Třebíč, tak matrika příslušná podle místa Vašeho trvalého pobytu – Úřad městské části Praha 18.

Je pochopitelné, že za své rodné příjmení považujete *A.*, a nelíbí se Vám, že byste jako své rodné příjmení měl všude uvádět *B.* a že by mělo být jako Vaše rodné příjmení zapsáno na Vašem oddacím listě a na rodných listech Vašich dětí.

Cesta k tomu, aby příjmení *A.* mohlo být úředně uznáno jako Vaše rodné příjmení, není snadná a úspěšné dosažení cíle nelze zaručit.

Dovolte, abych se pro vysvětlení problematiky rodného příjmení vrátila nejprve trochu do historie. Podle dřívějších i nynějších předpisů¹ je rodný list výpisem z matriční knihy narození a obsahuje údaje o skutečnostech zapsaných v matriční knize ke dni vydání výpisu. Pokud byla ve správním řízení povolena změna příjmení, rodná matrika vydávala vždy nový rodný list s novým příjmením. Tato skutečnost nebývala však obecně známa, a rodný list jen s novým příjmením tak mohl být mylně považován za doklad o příjmení v době narození. Podstatné je, že žádný právní předpis výslovně nestanovil a dosud nestanovuje, že příjmení dítěte zapsané na jeho rodném listě je jeho rodným příjmením.

Termín „rodné příjmení“ právní řád v minulosti neznal. Na některých formulářích se uvádělo pouze „rozený/rozená“. Slovní spojení „rodné příjmení“ se v právním řádu začalo objevovat poměrně pozdě, až začátkem 80. let minulého století, zřejmě v souvislosti se zaváděním centrálního registru obyvatel. Kolonku „rodné příjmení“ obsahovaly až občanské průkazy vydávané od roku 1985. Rodné příjmení nebylo po dlouhou dobu definováno, což mělo za následek, že tomuto slovnímu spojení byl přisuzován rozdílný význam. Trestněprávní praxe chápala rodné příjmení jako příjmení v době narození - jako neměnnou konstantu, kdežto podle výkladu odboru všeobecné správy² Ministerstva vnitra se rozhodnutím o povolení změny příjmení měnilo rodné příjmení. Stanovisko Ministerstva vnitra vycházelo

1 Ustanovení § 31 odst. 2 vyhlášky federálního ministerstva vnitra č. 22/1977 Sb., kterou se vydávají bližší předpisy k zákonu č. 268/1949 Sb., o matrikách, a § 24 odst. 2 vyhlášky Ministerstva vnitra č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

2 V gesci tohoto odboru jsou záležitosti matrik, jména a příjmení.

vstříc lidem, kteří žádali o změnu příjmení zejména z toho důvodu, že měli příjmení hanlivá, směšná nebo z jiného vážného důvodu. Se svým příjmením se neztotožňovali, chtěli se ho zbavit a bránili se zpravidla tomu, aby je museli ještě někde uvádět. I když postup matričních úřadů při vydávání rodných listů po povolené změně příjmení nebyl podrobně upraven, správní praxe respektovala přání dotčených osob a původní příjmení nezmiňovala na novém rodném listu ani v poznámce. Nová příjmení po povolené změně ve správním řízení byla v informačním systému evidence obyvatel³ evidována jako rodná příjmení, aniž to bylo právně upraveno. To však neznamená, že by příjmení, které měl občan v době narození, zcela vymizelo z informačních systémů. Nejen z matričního zápisu narození lze zjistit, které příjmení měl občan v době narození. Posloupnost změn příjmení je u každého občana zřetelná i z údajů obsažených v informačním systému evidence obyvatel.

Význam rodného příjmení jakoby se na jedné straně v posledních letech snižoval, na druhé straně však paradoxně vzrůstal. Od 1. ledna 2012 se rodné příjmení nezapisuje do občanských průkazů.⁴ Současně však nezbytnost definice rodného příjmení vyplynula z nového občanského zákoníku,⁵ který chrání vedle osobního jména a příjmení také *rodné příjmení, které člověku podle zákona náleží*.⁶

Definici rodného příjmení přinesla novela zákona o matrikách.⁷ Ustanovení § 68 odst. 2 zákona o matrikách, ve znění účinném od 1. ledna 2014, zní: „*Rodným příjmením se rozumí příjmení uvedené v knize narození při narození dítěte, určení otcovství nebo osvojení do nabytí svéprávnosti dítěte a v souvislosti se změnou pohlaví.*“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že povolením změny příjmení po 1. ledna 2014 se rodné příjmení nemění.

Současně je třeba upozornit na přechodné ustanovení novely zákona o matrikách, které zní: „*Rodné příjmení, které fyzická osoba užívá ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona, se považuje za rodné příjmení podle zákona č. 301/2000 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.*“⁸

Citované přechodné ustanovení uznalo dosavadní matriční praxi, ač pro ni nebyla jednoznačná právní opora. Jestliže zákon užívání rodného příjmení nijak neupravoval ani neurčoval, co se rodným příjmením rozumí, lze smysl citovaného přechodného ustanovení spatřovat především v tom, aby se nemusel měnit údaj o rodném příjmení v informačním systému evidence obyvatel a na dokladech vydaných před 1. lednem 2014.

Podle výkladu Ministerstva vnitra se povolením změny příjmení před 1. lednem 2014 měnilo rodné příjmení. Povolením změny Vašeho příjmení v roce 1996 se tedy podle Ministerstva

3 Informační systém evidence obyvatel je veden na základě zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

4 Na základě novelizace zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, provedené zákonem č. 424/2010 Sb.

5 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nabyt účinnosti dnem 1. 1. 2014.

6 Ustanovení § 77 občanského zákoníku.

7 Zákon č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

8 Zákon č. 312/2013 Sb., Část první, čl. II.

vnitru změnilo Vaše rodné příjmení. Podle citovaného přechodného ustanovení novely zákona o matrikách je tak příjmení *B.* považováno za Vaše rodné příjmení. Vzhledem k ustanovení § 68 odst. 2 zákona o matrikách se povolením změny příjmení ve správním řízení po 1. lednu 2014 rodné příjmení již nemění. Povolením změny příjmení z *B.* na *A.* se tak Vaše rodné příjmení nezměnilo.

K výkladu zastávanému odborem všeobecné správy Ministerstva vnitru nutno poznamenat, že žádný právní předpis před 1. lednem 2014 výslovně nestanovil, že povolením změny příjmení se mění rodné příjmení. Jestliže právní řád před 1. lednem 2014 rodné příjmení nedefinoval, můžete za své rodné příjmení považovat příjmení, které máte zapsáno v matriční knize narození jako první.

Možnosti mého působení ve Vaší záležitosti jsou limitované. Veřejný ochránce práv nemůže nahrazovat činnost orgánů státní správy, nemůže měnit nebo rušit jejich rozhodnutí, nemůže nařizovat, jak mají rozhodnout. Podle zákona o veřejném ochránci práv⁹ mohu prošetřit postup úřadů a při zjištění pochybení požadovat zjednání nápravy. Pokud se na odstranění pochybení s úřadem neshodnu, mohu informovat nadřízený úřad nebo veřejnost.

Nepokládám za vhodné přesvědčovat nyní Ministerstvo vnitru, aby změnilo své stanovisko, že povolením změny příjmení před 1. lednem 2014 docházelo ke změně rodného příjmení. Opačný výklad by se totiž nemusel líbit všem občanům, kteří v té době změnili příjmení. Obtížně proveditelná by zřejmě byla i hromadná úprava údajů informačního systému evidence obyvatel.

Občané, kteří se neztotožňují se svým „úředním rodným příjmením“, se mohou individuálně domoci, aby bylo za jejich rodné příjmení uznáno příjmení, které je v rodné matrice zapsáno jako první, a to případně až u soudu. Soud může přihlédnout ke konkrétním okolnostem jednotlivých případů a nemusí se řídit ministerským výkladem. Nejprve je však třeba pokusit se domoci uznání rodného příjmení u správních orgánů.

Úřad městské části Praha 18 jako matriční úřad příslušný podle místa trvalého pobytu tedy nyní můžete požádat o určení, že Vaším rodným příjmením je příjmení *A.* Matriční úřad by měl na Vaši žádost vést podle § 142 správního řádu řízení o určení právního vztahu.¹⁰ Údaj o rodném příjmení je požadován při vyplňování různých žádostí a dotazníků, je zapisován rovněž do matričních dokladů. Pro uplatnění Vašich práv je proto nezbytné určit, co je Vaším rodným příjmením.

Vzhledem k tomu, že správní orgány respektují výklad Ministerstva vnitru, lze očekávat, že matriční úřad Vaší žádosti nevyhoví a Vaše odvolání Magistrát města Prahy zamítne a napadené rozhodnutí matričního úřadu potvrdí. **Pak budete mít možnost podat do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího správního orgánu správní žalobu k Městskému**

9 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

10 Ustanovení § 142 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád:

„Správní orgán v mezích své věcné a místní příslušnosti rozhodne na žádost každého, kdo prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jeho práv, zda určitý právní vztah vznikl a kdy se tak stalo, zda trvá, nebo zda zanikl a kdy se tak stalo.“

soudu v Praze. Ve svých podáních můžete zdůraznit, že ke změně svého příjmení jste se neměl možnost vyjádřit a s příjmením *B.* jste se nikdy neztotožnil.

Přestože bych se Vaším případem mohla zabývat, jakmile neuspějete s odvoláním, úspěchu dosáhnete s jistotou jen prostřednictvím soudu. Mé závěry totiž nejsou pro úřady závazné a sama nemohu jejich rozhodnutí zrušit. Byla bych však velmi ráda, kdybyste mě vyrozuměl o výsledku svého postupu, abych ho případně mohla zohlednit ve své další snaze o změnu postoje ministerstva k individuální změně rodného příjmení již ve správním řízení.

Dodávám, že na mé doporučení podala žádost o určení svého rodného příjmení žena z Plzně, která se rovněž nemohla ztotožnit se svým „úředním rodným příjmením“. Rodného příjmení, které jako své rodné příjmení pocítuje, se nakonec domohla. V roce 2006 požádala o povolení změny příjmení na příjmení svého přítele, s nímž se ale později rozešla. Žádost o změnu příjmení na své původní příjmení podala až po 1. lednu 2014. Příslušný plzeňský matriční úřad žádosti nevyhověl a Magistrát města Plzně její odvolání proti rozhodnutí matričního úřadu zamítl. Krajský soud v Plzni rozhodnutí plzeňského magistrátu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.¹¹ Krajský soud hledal spravedlivou rovnováhu mezi zájmy individuálními a zájmy veřejnými a došel k závěru, že je „nulový veřejný zájem“, aby dotyčná žena užívala jako rodné příjmení to příjmení, které nesla od roku 2006 po povolené změně příjmení do roku 2014, kdy jí byla povolena změna příjmení na původní příjmení. Magistrát města Plzně kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu nepodal a v souladu s rozsudkem krajského soudu konal.

V případě jakýchkoliv nejasností se můžete obrátit na pověřeného zaměstnance Kanceláře veřejného ochránce práv JUDr. Miloše Valáška (telefon 542 542 343; e-mail valasek@ochrance.cz).

S pozdravem

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

11 Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 31.3.2017, čj. 57 A 116/2015 - 30, www.nssoud.cz